

99. Ha pinczénkben, vagy udvarunkban patkányok vannak, azokat úgy üzhetsük el, ha hét czédulára ráírjuk ezt a szót: *mutus*, s a czédulákat elszórjuk a patkányok tartózkodási helyén. Többé sohasem jönnek elő.

100. Ha csillagot látunk hullani, birtelen a kedvesünk nevét kell kiabálni s akkor abban a pillanatban az is reánk gondol.

Benkóczy Emil.

NÉPKÖLTÉS ZET É S NÉ P Z E N E.

Balladák.

— Harmadik közlemény. —

11. Betyár vótam sok ideig...

A)

Beszéd tempója.

1. Be-tyár vó-tam sok i - de - ig, ki-lencz ál - ló esz-ten - de - ig,

a vár-me-gye min-dig haj - tott, so - ha meg nem fo - gat - ha - tott

2. De már másképp nem árthatott,

Hortobágyig szoringattott:
fakó lovam szoringattam,
Hortobágyig átugrattam.

3. Éjfélt után egy az óra,

fel kő únyi a fakóra;
Még az éjjel hajnalára
be kő mennyi Temesvárba.

4. Ott főfogtam hat pej csikót,

Mind a hat göndör szőrő vót.
Behajtottam Buczinaába,
Czifra Náni udvarába.

5. Czifra Náni föl nem adott,

a vármegye rajtam csapott.
Ne' sir', ne ri', kedves Náni,
hogy tetőled meg kell válni.

(Bodok, Nyitra-vm.)

B)

1. Ti-sza part-ján el - a - lud-tam, jaj de szo-mo-rút ál - mod-tam,

ál - ma - im - ből föl - éb - red-tem, hat zsan-dár ál-lott e - lőt - tem.

2. Jaj, Istenem, micsináljak:

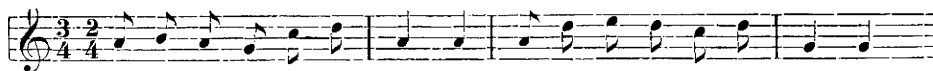
Szaladjak el, vagy megáljak?

Ha szaladok, fejbe lönek:

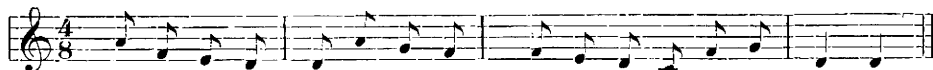
Ha megállok, megkötöznek.

(Takácsháza pusztá, Gömör-vm.)

C)

1. Me-gyen az nyáj, me-gyen az nyáj, kö-nyes-kő-rül a gaz al-ján.

U-gyan hol á-lok e-lej-be? Ke-rek er-dő kö-ze-pé-be.

2. Két esztendeje, vagy három,
móta ja gazdámot várom.
Amott jön már, a mint látom,
három fekete számaron.

3. — „Jó napot, éldes bojtárom!
Gondolod-e, van-e károm?“
„Ninesen károd, se nem is lesz,
míg a nyájad kezemen lesz.“

4. — „Ej, dehogy nincs, hogyne volna:
hát a vezéürüm hol van?“
„Kutyám ette meg a vérit,
Zsidó vette meg a bőrit...“
(Zabar, Gömör-vm.)

Szövege más ballada változata. V. ö. *Vikár Béla*: Somogy megye népköltése (M. Népkölt. Gyűjt. VI.), 14—7. és 383—4. Az a fiatal kanászlegény, a ki tollba énekelte a föntebbit, cziterához is ért. Jobbára tánczra valót játszik, de hallgatót is. Egy-két kuplét is megtanult a tarjáni cigánytól. Hangszere a rendes paraszt czitera: két kettős húrja rovatos fogólap fölé van feszítve, a hangsora: $d_1, e_1, fis_1, g_1, a_1, h_1, c_2, d_2, e_2, fis_2, g_2, a_2, b_2$. Nyolcz kísérő húrja közül hét szintén d -re hangolva, a nyolczadik d -re. Ez a mély húr sárgaréz, a többi tizenegy aczél. A négy dallamjátszó-húrt fácskával szorítja le, a pengető-tollszárral pedig minden dallamhangnál végigránt a kísérő-húrokon is. A fönsti melódia például így szól cziterán:

Nevezetes, hogy többszöri énekeltetés és játszatas után is *pontosan megmaradt a +el jelölt eltérés*, holott Zabaron a dallamnak ezt a formáját *énekben* nem hallottam. (V. ö. B. vált.) Említeni való még, hogy énekelve nem mind egyformák a *♪-ok*, a szótágok különböző súlya oka ennek a jelezhetően elváltozásnak, a sorok közt kisebb-nagyobb szünet is van. a lélekzetvétel miatt; végre szabadabb előadásban — a hogyan például Fehér László néhány strófáját énekelték ugyanerre a dallamra — még jobban megváltozik az alapforma. Ellenben cziterán elejétől végig szigorú, feszes ritmusban megy, lassabbodás, gyorsabbodás nélkül.

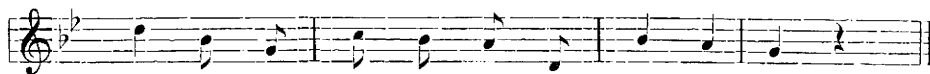
12. Rózsa Sándor.

Tánczlépés.

A)

1. Mult va - sár - nap dél - u - tán, mult va - sár - nap

dél - u - tán lo - va - gol egy ka - pi - tány.

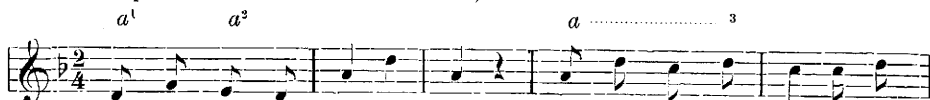
2. Utána megy az anyja, :]	6. Vigye ki a Tiszára, :]
Sándor fiam jöjj haza.	mossa ki azt tisztára.
3. Nem megyek én még haza, :]	7. Ha kimossa tisztára, :]
vérbe fürdök én még ma.	Sándor fia számára.
4. Anyám, anyám, kedvesem, :]	8. Bakonyerdő gyászban van, :]
van-e ingem szennyesen?	Rózsa Sándor halva van.
5. Ha van ingem szennyesen, :]	9. Harangoznak kisednek, :]
hozzon egy párt véresen.	egy szép szőke legénynek.

10. Lányok, lányok sírjatok, :]
koszorút is fonjatok.¹

(Vág-Királyfa, Nyitra-vm.)

Tánczlépés.

B)

1. Bé - esi er - dő gyász-ba van, bé - esi er - dő gyász-ba van,

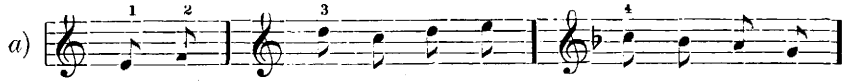

Ró - zsa Sán - dor hal - va van, Ró - zsa Sán - dor hal - va van.

¹ Változatait l. Dr. Sebastyén Gyula: Dunántúli gyűjtés (M. Népkölt. Gyűjt. VIII.) 222. és 568.

2. Még csütörtökön délbe :]
borér ment a pinczébe. :]	6. Ha nincs ingem szennyesen, :]
majd küldök én véresen. :]
3. Édes anyja utána, :]
Sándor fiam jőjj haza. :]	7. Három csöndér fölállott, :]
a negyedik rávágott. :]
4. Nem megyek én még haza, :]
vérbe fürdök én még ma. :]	8. Rézfokos a kezembe, :]
páros kés a mellembe. :]
5. Hazament nagy mérgesen :]
Édes anyám, édesem,
van-e ingem szennyesen. :]	9. No tik lányok sírhattok, :]
síromra borulhattok. :]

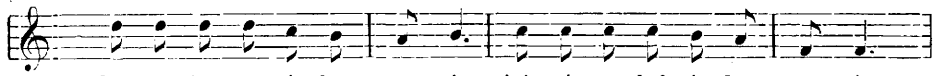
(Bárna, Nógrád-vm.)

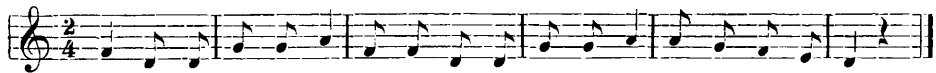
(Erdő-Kövesd, Heves-vm)

13. Gyere haza, édes anyám.

Beszédtempó.

„Gye-re ha-za, é-des a-nyám, jaj, már meg-halt é-des a-pám.“⁴

Tánczlépés.

„Vár' lányom egy kicsinyt, hogy tánczoljak egy kicsinyt, mindjárt megyek már.“^{4 1}

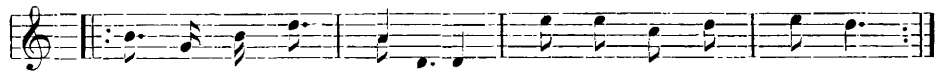
(Ghymes, Nyitra-vm. A 70 éves Bartusné énekelt. Több verset nem tud már)

Mérs. egyenletes tempó.

14. A rab.

1. Ros - té - lyos ab - la - kán kis ma - dár száll - do - gál;

szállj le a ró - zsám-hoz, mondd meg, hogy rab va-gyok.

2. Szállj le a rózsámhoz,
mondd meg, hogy rab vágyok,
komáromi várban
térdig vasban vagyok.	5 Anyám, édes anyám,
mit mondtak az urak?
Csak azt mondták, fiam,
hogy fölakasztanak.
3. Térdig vasban vagyok,
könyökig bilincsben,
verje meg az isten,
a ki rám verette.	6. Anyám, édes anyám,
kár fölakasztani,
esárdás göndör hajam
szélnek eresztani.
4. Anyám, édes anyám,
menj el az urakhoz,
kérd el leveletem,
szabad életemet.	7. Elhervad a rózsafa
a magas hegytetőn,
én is elhervadok
az egyes fenekén. ²

(Ghymes, Nyitra vm. Nem odaváló nóta. idegentől tanulta Urbánek Mihály)

Gyűjtötte: Kodály Zoltán.

¹ V. ö. Dr. Sebestyén Gy. id. gyűjt. 194. és 562.² Számos változatát említi u. a. id. gyűjt. 567.